

Joso Vrkljan

Veleučilište „Nikola Tesla“ u Gospiću
jvrkljan@velegs-nikolatesla.hr; HR – 53 000 Gospić

Ivan Barić

Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman“, Zagreb
ivbaric@gmail.com; HR – 10 000 Zagreb

Stručni članak

(primljeno 31. 3. 2023.) (prihvaćeno 17. 1. 2024.)

UDK 67 (497.562-07)“17“

DOI: 10.15291/ml.4464

Ovaj rad dostupan je za upotrebu
pod međunarodnom licencom
Creative Commons Attribution 4.0

OBRTNIŠTVO LIČKE PUKOVNIJE

S ambicijom osnaženja vojnokrajiškog autarkičnog gospodarstva podređenog vojnim potrebama, započele su sredinom 18. stoljeća reforme u okviru kojih je Marija Terezija 21. rujna 1767. godine ustanovila novi red za obrtnike u Karlovačkom generalatu, koji se odnosio i na obrtnike s područja Ličke pukovnije. U stožernim mjestima u Vojnoj krajini krajiška uprava naseljavala je strane obrtnike koji su se organizirali u cehove pa su u Karlovačkom generalatu 1. svibnja 1773. godine svi obrtnici pridruženi glavnom karlovačkom cehu. Strani obrtnici pridonijeli su svojim naseljavanjem te obavljanjem svojih obrta širenju gradova koje su naseljavali pa se 60-ih godina 18. stoljeća na širem gospićkom području počinju razvijati ratarska naselja, a u središnjem dijelu grada počinju se otvarati trgovačke i obrtničke radnje. S dolaskom obrtnika i trgovaca stožerno mjesto Ličke pukovnije, Gospić, počinje se intenzivnije naseljavati.

Ključne riječi: Lička pukovnija, obrti, trgovina, komuniteti, kontumaci, rašteli

Uvod

Iako su se obrtništvo i trgovina na području Vojne krajine razvijali u kontroliranim i ograničenim okolnostima, podređeni potrebi osiguranja materijalne baze autarkičnom sustavu financiranja i održavanja vojne službe krajišnika, njihov razvitak pridonio je socio-ekonomskom razvoju lokalnih, zapuštenih društava. Cilj ovog rada je, na temeljima dostupnih arhivskih vrela i referentne literature,

istražiti kako se u kontekstu opće normiranosti svih segmenata vojnokrajiškog društva, specifičnog prosvjetnog i gospodarskog ambijenta, razvijalo obrtništvo i trgovina, povezani s oblikovanjem komunitetske zajednice, te u kolikoj je mjeri ono omogućilo postupno otvaranje ličkog prostora procesima tadašnje modernizacije i urbanizacije.

U Vojnoj krajini obrtnici i trgovci su na specifičan način bili privilegirani. Naime, bili su oslobođeni ratne dužnosti, prisilnog rada i popravnih kazni, ali su imali pravo na ograničen zemljoposjed. Da bi netko u Vojnoj krajini postao obrtnik morao je uputiti zamolbu pukovnijskom zapovjedništvu ili komunitetskom magistratu. Svi su mogli izučavati obrte koji nisu bili cehovski i postati obrtnici, ali nisu imali pravo zapostaviti radove oko kuće.

Obrte koji su zahtijevali potpun angažman i koji su bili cehovski mogli su izučavati samo oni dječaci koji nisu bili sposobni za ratnu službu pa čak i oni koji nisu sposobni obavljati teže kućanske poslove. Neophodne obrte za funkcioniranje Vojne krajine mogli su izučavati i oni koji su bili sposobni za vojsku, ali pod uvjetom da se nastane na području Krajine i tamo obavljaju svoj naučeni obrt (Pađen 2017).

Godine 1808. Generalkomanda¹ izdala je Odredbu s kojom su razdvojeni korisni i neophodni obrti od onih manje važnih obrta za funkcioniranje Vojne krajine. Po Odredbi korisni i neophodni obrtnici bili su zidari, tesari, kožari, stolari, lončari, klobučari, suknari, *strojači* debele i bijele kože te puškari, a manje važni obrtnici bili su bravari, postolari, sedlari, krznari, kotlari i tokari. Krojači su bili uvršteni u prvu i drugu skupinu (Buczynski 1993: 281-282). Deficitarna zanimanja u Vojnoj krajini bila su strojač debele kože, tkalac i zidar (Buczynski 1997: 17-21).

Obrtnici u Vojnoj krajini bili su oslobođeni vojne dužnosti, oni i njihovi sinovi, osim kada su bili vrlo neophodni. Godine 1811. u uputama za novačenje zdravih i jakih mladića između 17 i 24 godine za artiljeriju, vojne su vlasti istakle potrebu za puškarima, tokarima, stolarima, bravarima, kovačima i kolarima (Vrkljan 2022).

Jednaka prava obrtnicima imali su i trgovci. Prema tadašnjem zakonu u Vojnoj krajini trgovački obrti bili su podijeljeni na slobodne i na one za koje je bila potreb-

1 Riječ je o Ujedinjenoj varaždinsko-karlovačkoj generalkomandi. Nakon reorganizacije sredinom 18. stoljeća generalat je teritorijalno podijeljen na četiri graničarske pješačke pukovnije: Lička br. 1 (Gospić), Otočka br. 2, Ogulinska br. 3, Slunjska br. 4. Od 1786. godine u Karlovcu se nalazi sjedište Ujedinjene varaždinsko-karlovačke generalkomande, zapovjedništvo jedne od četiri graničarske brigade, kao i zapovjedništvo vojne pogranične službe (Cordonscommando). http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=3_9659 (dostupno 1. 3. 2024.)

na dozvola. Slobodni trgovački obrti bili su trgovina sirovinama i raznoraznim prehrambenim proizvodima. Trgovački obrti za koje je bila potrebna dozvola bili su veleprodaja bez sitničarije, specijalna trgovina posebnom robom kao što su mirodi-je, platna, vrpce i slično, trgovina mješovitom robom te trgovina na malo. U Vojnoj krajini trgovalo se domaćom robom, dok je trgovanje stranom robom bilo najstrože zabranjeno, a kod iznimaka se strogo trebalo pridržavati carinskih propisa.

Vojni krugovi nisu bili motivirani da ubrzaju rast i napredak obrtničke proizvodnje pa je 1817. godine na jednog obrtnika u Karlovačkoj generalkomandi bilo 406 stanovnika. Godine 1829. u karlovačkoj generalkomandi dolazio je jedan trgovac na 513 stanovnika (Vrkljan 2022).

Vojni komuniteti, kontumaci, rašteli i kućari

U mjestima u Vojnoj krajini u kojima je bilo trgovaca i obrtnika u drugoj polovici 18. stoljeća vojne su vlasti osnivale vojne komunitete kao povlaštena mjesta u kojima su se obavljali trgovina i obrt čime su vladajući nastojali potaknuti njihov razvoj. Stanovnici vojnih komuniteta bavili su se obrtom, trgovinom i drugim djelatnostima i bili su oslobođeni vojne službe i rabote. Kako bi se otvorila trgovačka radnja u vojnom komunitetu dozvolu je trebao izdati Karlovački generalat.

Dana 1. listopada 1764. godine Dvorsko ratno vijeće odobrilo je vrhovnom zapovjedniku Karlovačko-varaždinske generalkomande generalu Phillipu Lewinu barunu von Becku (1720. – 1768.) osnivanje komuniteta u Karlovcu, Gospiću, Otočcu, Brinju, Ogulinu, Bjelovaru, Koprivnici i Ivaniću (Buczynski sv. I 1997: 52). Gospić se u to vrijeme razvijao kao stožerno mjesto i vojni komunitet, ali i kao brigadno mjesto Ličke i Otočke pukovnije. Vojni komunitet u Gospiću u potpunosti je zaživio 1777. godine. Tih godina u Lici vladalo je teško stanje i siromaštvo. Unatoč tomu, Gospić je bio najljepše mjesto Like, u njemu je bio pukovnijski stožer, izgrađeno je 100 novih kuća, imao je stalno naseljenih 400 građana. U to vrijeme djelatna je bio sasvim zavidan broj trgovaca i obrtnika koji su bili podređeni postavljenom gradonačelniku i magistratu (Vukasović 2005.).

Vojni komuniteti imali su pravo na 2 godišnja i 10 mjesečnih sajmova, a prihodi od sajmova išli su u općinsku blagajnu. Krajem 18. stoljeća u Ličkoj pukovniji vojni komunitet bio je Karlobag, trgovište pukovnije Gospić, a mjesta odvijanja tjednih sajmova Udbina i Gračac (Vojna krajina u Hrvatskoj 1981.).

O prilikama u Karlobagu sredinom 18. stoljeća svjedoči izvješće senjskog *ase-sora* Pittonija od 12. ožujka 1756. godine u kojem je, kroz četiri poglavlja, opisao

tadašnje karlobaške upravne, gospodarske i vojne prilike. Izvješćujući o trgovini i gospodarstvu, Pitttoni ističe važnost karlobaške luke, prikladne za siguran pristanak trgovačkog i vojnog brodovlja, iz koje proizlazi njegova trgovačka pozicija kao mjesta na kojem se može odvijati razmjena roba s kopna i primorja, uključujući mogućnost otvaranja mjesta turskim trgovcima i njihovim robama. U tom smislu preporučuje obnavljanje ceste Gospić – Karlobag, izgradnju lazareta na području Like i Krbave koji bi omogućili kontrolu i prodaju robe turskim trgovcima. Trgovina je trebala počivati na uvozu paške soli, a posljedično tomu i vina, a karavane koje bi s kopna dolazile na karlobaški trg donosile bi žito, raž, proso, meso, med, lan, građevno drvo, duhan, kožu i krzno. Zbog toga Pitttoni predlaže izgradnju skladišta, mesnica i klaonica i otvaranje banke. „Iz Karlobaga se izvozi u Bosnu, Liku i Krbavu ova roba: vino, rakija, sol, ulje, ocat, mjed, željezne izradvine, tkanine i platno, svilena roba“ (Herkov 1977: 88). Međutim, Karlobag je tada bio relativno zapušteno naselje sa šestotinjak stanovnika, koje je 1776. priključeno Vojnoj granici da bi 1785. godine dobio status slobodne morske luke. Početkom 19. stoljeća dosegno je gornju razinu naseljenosti s približno 1000 stanovnika među kojima je bilo „8 trgovaca, 9 krojača, 8 obućara, 7 stolara i tesara, 4 zidara, 9 mesara, 8 pekara, 25 prelaca, 24 tkalca, 48 mornara, 24 prerađivača duhana, 1 kalafat, 6 bačvara, 1 staklar, 1 kipar i slikodubac, 1 pojasar, 1 krznar i 1 zlatar (Mažuran 2001: 64). Prema popisu iz 1817. godine taj broj pao je na ukupno 643 stanovnika „od tog broja bilo je svega 16 obrtnika, trgovaca i sitničara, kao i 21 gostioničar.“ (Mažuran 2001: 73). Sudeći po navedenom popisu nestali su s karlobaškog područja tkalci, prelci, prerađivači duhana, krojači, cipelari i mnogi drugi obrtnici.

Osim navedenih mjesta u Vojnoj krajini djelovalo je još nekoliko „trgovačkih centara“, koja su bila raspoređena do turske granice. Njihov naziv je bio kontumaci, a njegove ispostave nazivali su se rašтели. U kontumacima i raštelima u narodu poznatima kao sanitarni kordon održavali su se tjedni sajmovi te se kroz te sajmove motrilo na zarazne bolesti, prvenstveno kugu i koleru. Trgovački promet bi prema granici s Bosnom stao ukoliko bi se proglasilo karantensko stanje. U Ličkoj pukovniji kontumac je bio Zavalje u blizini Bihaća s raštelima u Srbu i Lisičjaku.

Trgovci koji su povremeno prodavali robu i svoje proizvode idući od kuće do kuće krajem 18. stoljeća u Ličkoj pukovniji nazivali su se „kućari“. Patentom cara Josipa II od 4. lipnja 1787. godine kućarenje je ograničeno samo na sajmove, ali patent nije vrijedio za Vojnu krajinu pa je zbog pritužbi gospićkih trgovaca i obrtnika, kojima je kućarenje nanosilo štetu, general bojnik barun Gvozdanović 28. travnja 1792. godine izdao zapovijed kojom se u Ličkoj i Otočkoj pukovniji kuća-

renje ograničava. Ta zapovijed nikada do kraja nije zaživjela. Prema odredbama Dvorskog ratnog vijeća od 21. siječnja i 2. svibnja 1801. godine, kućari u Vojnoj krajini mogli su prodavati samo one stvari koje su sami proizveli, i to samo na sajmovima (Vrkljan 2022).

Kako bi se podmirivali troškovi pukovnije, krajišnici u Ličkoj pukovniji plaćali su dvije vrste poreza. Trgovci i obrtnici plaćali su potrošarinu, a kućne zadruge zemljarinu.

Povlastice i zabrane obrtnika u Ličkoj pukovniji

U vojnim komunitetima obrtnici su imali određene povlastice, a one su bile oslobođenje od vojne dužnosti, prisilnog rada i popravnih kazni. Obrtnika u vojnom komunitetu na tjelesnu kaznu batinanja mogao je kazniti samo sud pukovnije. Majstori obrtnici imali su pravo doživotnog bavljenja obrtom, a u specijalnim prilikama bilo je dozvoljeno da i udovica obrtnika nastavi obrt preminulog supruga.

Osim povlastica obrtnici u vojnom komunitetu imali su i određene zabrane. „Obrtnicima je bilo zabranjeno da rade nedjeljom i praznikom, a vlasti su pratile rade li svim ostalim danima. Radovi su ljeti započinjali u 5 sati ujutro, a u 6 sati po zimi, završavali su u 20 odnosno 21 sat. Radnim danom obrtnici su imali sat vremena pauze. Sve što su izrađivali, obrtnici su morali izrađivati prema ugovoru. Cehovski predstojnici su se morali brinuti da majstori kupuju samo dobre materijale uz najnižu moguću cijenu te da ih dobro i jeftino prerađuju. Majstor koji bi isporučio loš rad bio bi kažnjen i od ceha i od magistrata. Kuće su morale biti preuređene specijalno za taj obrt, a prodavati su se mogle samo osobama koje su za to bile prikladne“ (Buczynski 1993: 247).

Obrtnički cehovi u Ličkoj pukovniji

Cehovi u Vojnoj krajini, u koje su se udruživali obrtnici, štitili su ih od drugih obrtnika iste struke koji bi dolazili raditi na područje njihovog vojnog komuniteta. Gospički su obrtnici 40-ih godina 19. stoljeća pridruženi obrtničkom cehu u Otočcu, osnovanom 1838. godine, s čim se nisu slagali i tražili su da se ustroji samostalan ceh za Ličku pukovniju sa sjedištem u Gospiću. Otočka pukovnija je bila protiv toga prijedloga jer su smatrali da bi izlaskom 11 gospičkih obrtnika bila upitna opstojnost ceha u Otočkoj pukovniji iako bi u njemu i tada ostalo 27 otočkih obrtnika. Zapovjedništvo brigade bilo je stajališta da se u Gospiću ustro-

ji samo cehovska podružnica otočkog ceha (HDA General komanda Karlovac-Varaždin 1848: Q 20-97).

Godine 1848. glavno zapovjedništvo u Zagrebu predložilo je Dvorskom ratnom vijeću da se osnivanje samostalnog ceha za Ličku pukovniciju odgodi za pet godina, no Dvorsko ratno vijeće nije prihvatilo taj prijedlog nego je 17. travnja 1848. godine zapovjedilo Glavnom zapovjedništvu da se i dalje radi na toj problematici (HDA General komanda Karlovac-Varaždin 1848: Q 20-97). Uz mnoštvo problema u Vojnoj krajini rješavanje gospićkog ceha obrtnika ostalo je neriješeno.

U proljeće 1840. godine obrtnici i trgovci u Gospiću zatražili su od vojne vlasti da im se prizna pravo općinara. Gospićka je vojna vlast taj zahtjev prosljedila Glavnom zapovjedništvu u Zagrebu, a ono Dvorskom ratnom vijeću koje je odobrilo da predstavnici obrtnika i trgovaca u Gospiću na svojim sjednicama, pod predsjedanjem izaslanika pukovnije, mogu obavljati sve manje važne poslove i rješavati pritužbe obrtnika i trgovaca, ako nije riječ o pravnim stvarima. Zapisnik sa sjednica morali su dostavljati zapovjedništvu matične satnije, a ono zapovjedništvu pukovnije, gdje je pukovnijski referent morao pregledati zapisnik i odobriti ga (HDA General komanda Karlovac-Varaždin 1833: Q 20-38).

„Godine 1816. Gospić je imao 29 obrtnika, 16 trgovaca i sitničara te 8 gostioničara, a 1850. godine 13 trgovina, 19 gostionica i približno 80-ak obrtnika: krojača, stolara, drvodjelaca, zidara, postolara, mlinara, bravara, kovača, pekara, 3 čizmara, kolara, puškara, dimnjačara, zlatara, urara, kotlara i drugih“ (Holjevac 2002: 58). U Gospiću je 50-ih godina 19. stoljeća bilo dosta obrtnika, ali bez industrijskih i manufakturnih pogona.

Trgovački sajmovi u vremenu Ličke pukovnije

Vojna vlast u Vojnoj krajini provodila je plansku ekonomiju, pa se vrlo važan način trgovanja odvijao na godišnjim sajmovima koji su se najčešće održavali na dan svetca zaštitnika tog mjesta. Pravo prvokupa na sajmovima imali su časnici, što je dovodilo do društvenih sukoba unutar vojnog komuniteta (Buczynski 1993: 63-65). Običnim krajišnicima nije se smjelo uskratiti pravo posjećivanja sajma, ali nisu bili poželjni jer su uglavnom bili siromašni i nisu ništa kupovali.

Dozvolu da se u Gospiću privremeno održava godišnji sajam, na datume 1. svibnja i 10. listopada svake godine, napisao je u svojoj odluci od 24. lipnja 1830. godine car Franjo Josip I. koji je odobrio da ti sajmovi traju tri dana. Također je u

Razglednica „Sajam u Gospiću“ 1903. godine,
(Izvor: Krmpotić, Pozdrav iz Gospića: 1903)

Odluci bilo navedeno da se na sajmovima mora spriječiti svako eventualno kršenje reda i mira (Vrkljan 2022).

Od sredine 30-ih godina 19. stoljeća tjedni sajam u Gospiću održavao se svaki petak, a ta tradicija održana je do danas.

„Obrtnicima u Vojnoj krajini nakon prve polovice 19. stoljeća nije bilo dopušteno posjećivanje tjednih sajmova drugih općina. Godine 1864. objavljen je Katalog prve gospodarske izložbe. U katalogu se navodi kako krajišnici imaju slabe potrepeštine i slabo zanimanje za gospodarstvo, kao glavni razlog navodi se ‘slaba prilika da tvorine izvan zemlje rasproda’. Vidljivo je da se u sto godina postojanja vojnog komuniteta, obrtništvo baš i nije razvilo i da komuniteti nisu ispunili svoju osnovnu zadaću“ (Buczynski 1997: 8).

Na zenitu i odlasku Ličke pukovnije s povijesne pozornice, zabilježeno je djelovanje samo društva Genossenschaft des Handels-und Gewerbe-Standes, tj. Udruženja trgovaca i obrtnika, koje je osnovano 1862. godine. To važno društvo utemeljeno je na prijedlog trgovaca iz mjesta Kaniže, ali i dobrom voljom pukovnijskih vlasti. Osnutku su pridonijeli vodeći trgovci i obrtnici iz Gospića i okolice, primjerice: Isak Medaković, Franjo Mataija, Josip Lovrić, Nikola Kolačević, Josef Wolf, Herman Palijan i drugi (Brlić, 2017: 150).

Ugostiteljstvo u Ličkoj pukovnji

U Vojnoj krajini pravo na točenje i naplatu alkohola, kao i pravo na prodaju mesa, imala je država. Licence su se davale svake godine u zakup (Kaser sv. II 1997: 62). Tako se i ugostiteljstvo uglavnom svodilo na lokalne gostionice pod nadzorom države, a vodili su ih odabrani zakupnici. Izuzetak se napravio kada je Dvorsko ratno vijeće 28. ožujka 1833. godine odobrilo pivaru Mati Serdaru da u svojoj kući u Gospiću otvori vlastitu gostionicu sa svratištem, s tim da se morao pridržavati svih propisa koji su se odnosili na gostionice i bio je dužan uredno plaćati porez na dobit (HDA General komanda Karlovac-Varaždin 1833: Q 20-38).

Lička pukovnja je dana 17. prosinca 1850. godine zamolila Glavno zapovjedništvo u Zagrebu da trgovcu Jurju Zambelliju odobri otvorenje druge pivovare u Gospiću, pošto dosadašnji gospički pivar Mate Serdar zbog starosti više nije mogao voditi jedinu gospičku pivovaru. Zahtjev je odbijen iz razloga što je trgovac Juraj Prpić u susjednoj Kaniži također namjeravao otvoriti pivovaru i proširiti prodaju piva i u Gospiću te su smatrali da dvije pivovare ne bi mogle pozitivno poslovati i uredno plaćati potrošarinu i porez na dobit (HDA General komanda Karlovac-Varaždin 1850: Q 20-352).

Zaključak

Pitanjima organizacije obrtništva u Ličkoj pukovnji bavila se sama General-komanda koja je jasno odvojila korisne i neophodne obrte od onih manje važnih za samo funkcioniranje Vojne krajine. U mjestima Vojne krajine u kojima je bilo obrtnika osnivani su vojni komuniteti, odnosno povlaštena mjesta u kojima su se obavljali trgovina i obrt s ambicijom da se u njima dodatno potaknu obrtništvo i trgovina. Ispostave vojnih komuniteta bili su kontumaci i rašteli koji su bili na granici s Bosnom, a služili su i za sanitarno nadziranje od ugroze kuge i kolere. Obrtnici i njihovi sinovi bili su oslobođeni vojne dužnosti, te su imali određene povlastice, ali i zabrane. U postojanju vojnog komuniteta, obrtništvo se u Ličkoj pukovnji nije razvilo, a vojni komuniteti nisu ispunili svoju osnovnu zadaću poticanja i razvoja trgovine i obrta u Vojnoj krajini. Obrtnici su se u Ličkoj pukovnji, da bi se zaštitili od konkurencije, udruživali u cehove, a godišnji su sajmovi bili važan način trgovanja. Održavali su se uglavnom na dan svetca zaštitnika tog mjesta. Pravo na točenje i naplatu alkohola, kao i pravo na prodaju mesa u Ličkoj

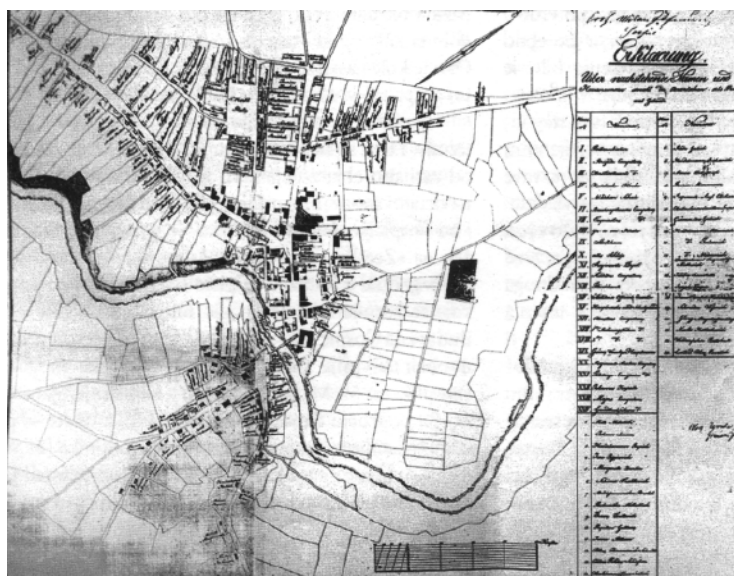
pukovnici imala je Monarhija pa se ugostiteljstvo u Ličkoj pukovnici uglavnom svodilo na lokalne gostionice koje su bile pod njezinim nadzorom.

Izvori

- Hrvatski državni arhiv (HDA), Generalkomanda Karlovac-Varaždin, Q 20-38, 1833, Q 20-97 1848, Q 20-352, 1850.
- Krmpotić, Juraj: „Pozdrav iz Gospića“, razglednica, Svetlotiskarski zavod R. Mosinger Zagreb, Muzej Like Gospić.

Literatura

- BRLIĆ, IVAN 2017. *Lička i senjska građanska društva*. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Gospić.
- BUCZYNSKI, ALEKSANDER. 1997. *Gradovi Vojne krajine*, sv. I. i II. Hrvatski institut za povijest, Zagreb.
- BUCZYNSKI, ALEXANDER. 1993. *Vojni komuniteti – središta građanstva Hrvatske krajine*. Doktorska disertacija, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
- HERKOV, ZLATKO. 1977. Statut grada Karlobaga od godine 1757. u: *Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu*, Rijeka, 77-105.
- HOLJEVAC, ŽELJKO. 2002. *Gospić u Vojnoj Krajini (1689. – 1712. – 1881.)*. Bibliotheka Historia Croatica – Hrvatski zemljopis, Zagreb.
- LINIĆ, JOSIP. 1973. *Crkva u prošlosti Gospića*, Gospić.
- MAŽURAN, IVE. 2001. *Karlobag 1251. – 2001*. Općina Karlobag, Karlobag.
- PAĐEN, MARIN. 2017. *Vojni komuniteti u 19. stoljeću*. Završni rad, Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku.
- PAVIČIĆ, STJEPAN. 1990. *Seobe i naselja u Lici*. /pretisak/ Državni arhiv u Gospiću, Gospić.
- MOAČANIN, FEDOR; VALENTIĆ, MIRKO. 1981. *Vojna krajina u Hrvatskoj: u povodu stote godišnjice pripojenja Vojne krajine civilnoj Hrvatskoj*, katalog izložbe, Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb.
- VRKLJAN, JOSO. 2022. *Lička pukovnija kroz prošlost*. Veleučilište Nikola Tesla u Gospiću – Ogranak Matice hrvatske u Gospiću, Gospić.
- VUKASOVIĆ, IVAN DOMINIK. 2005. *Zemljopisni i povijesni novi opis Karlovačkog generallata u Kraljevini Hrvatskoj (1777.)* / priredio Ž. Holjevac / Državni arhiv u Gospiću, Gospić.

Prilog I. Plan Gospića s upisanim imenima 33 gospićka obrtnika i trgovca prije 1869. godine. Izvor: Holjevac, 2002: 67.

Craftsmanship of the Lika Regiment

Summary

With the ambition of strengthening the autarkic economy of the Military Frontier subordinated to military needs, reforms began in the middle of the 18th century, during which Maria Theresa, on September 21, 1767, established a new order for artisans in Karlovac Generalate, which also referred to craftsmen from the area of the Lika regiment. In the Military Frontier headquarters, the Krajina administration inhabited foreign craftsmen who were organized into guilds, and on May 1, 1773, in Karlovac Generalate, all of them were associated with the main Karlovac guild. Foreign craftsmen contributed to the expansion of the towns they inhabited by settling and performing their trades, so in the 60s of the 18th century, farming settlements began to develop in the wider Gospić area, and trade and craft shops began to open in the central part of the town. The influx of craftsmen and merchants led to a denser population in Gospić, the headquarters of the Lika regiment.

Key words: The Lika regiment, crafts, trade, communities, quarantine stations